

Galaction VEREBCEANU
Institutul de Filologie al AȘM
(Chișinău)

UN MANUSCRIS AL *SINDIPEI*
DE LA SFÂRȘITUL SECOLULUI
AL XVIII-LEA. TEXT (I-3*)

**A manuscript of *Sindipa* of the late 18th century.
Text (I-3)**

Abstract: This edition focuses on providing for specialists the manuscript's text announced in the title, one of many Romanian versions of the popular novel, entered in our literature from the early 18th century, under the abbreviated name of *Sindipa*. The writing, little known in the specialized literature, dating from 1798, was copied by Ioan Crăciun from Ștefănești, Dorohoi; it is contained in a Romanian manuscript (elevation 824) from the *Grigorovici* fund of the State Library of Russia (Moscow) and has a volume of 101 pages.

Keywords: copy, grapheme, manuscript, letter, sound-type, text.

Rezumat: Ediția urmărește scopul de a oferi specialiștilor textul manuscrisului anunțat în titlu, una din numeroasele versiuni românești ale romanului popular, pătruns în literatura noastră la începutul secolului al XVIII-lea sub denumirea prescurtată de *Sindipa*. Scrierea, puțin cunoscută în literatura de specialitate, datează din 1798, a fost copiată de Ioan Crăciun din Ștefănești, Dorohoi, se conține într-un manuscris românesc (cota 824) din fondul *Grigorovici* de la Biblioteca de Stat a Rusiei (Moscova) și are un volum de 101 file.

Cuvinte-cheie: copie, grafem, manuscris, slovă, sunet-tip, text.

Spunire pildii cuconului

– Era trii neguțitori tovarăș și mearsără²⁰⁰ întru un târg pentru negustorie tustrii. Și dacă înțără în târg, prinsără gazdă la o fimei bătrână de cinste și zisără:

– Să mergim²⁰¹ la feredeu.

Și să gățiră. Și ave fiștecare câte o pungă de bani și-ș pecetluiră cineș punga cu pecetea sa și le dediră trusteli în mâna babii, pungile, și zisăsră:

79^r – Maică, puni aceste 3 pungi²⁰² în lada ta și încuie // și, până nu vom fi iar noi trustei, să nu cumva dai banii la vreunul din noi.

* Vezi „Philologia” 2017, nr. 1-2, p. 35-55; nr. 3-4, p. 67-89.

²⁰⁰ Scris: m̃ (r)s r .

²⁰¹ Scris: merci m.

²⁰² Scris: p̃(n) i : G; cf. ms. 3184: 3 pungi (58).

Și luo baba banii și-i pusă în ladă și²⁰³ încuie lada, iar negustorii purceasără să meargă²⁰⁴ la ferețeu. Și dacă să depărtară de la gazdă ca de o zvârlitură de piatră, ș-au adus aminte de chieptine că n-au luat și întoarsără pre unul din tovarăș, la babă să ie cheptinile²⁰⁵ lor, iar acela ci să întoarsă zisă:

– Așteptaț aice până voi veni și eu.

Și cei doi zisără:

– Du-te, că te vom aștepta aice.

Iar acel negustoriu, dacă să întoarsă la babă, zisă:

– Maico, am venit să-m dai acele 3 pungi, că m-au trimes tovarășii miei, și ei stau în drum de mă așteaptă¹⁰⁸.

Iar baba zisă:

79^v – Dar cum să-ț dau eu ție banii, că voi aț zis că, până nu-ț fi trustei / tovarășii, să nu-i dau, și acum ai venit tu sângur, nu-ț dau nicio pungă.

Iar acel negustoriu zisă:

– Maico, ieș cu mine până afară și-i vei vide că mă așteaptă¹⁰⁸ în drum, și ei m-au trimes să-m dai pungile.

Iar baba ieși până afară și-i văzu și pi acei doi așteptând în drum. Atunce zisă iar:

– Blem în casă și-m dă banii.

Și nu luo chieptinile la care vinisă cel ce cere banii de la babă cu vicleșug. Apoi strigă cătră tovarăș de-l auziră și zisă:

– Nu vra maica să-m de.

Iar acei doi gândiră că nu vra baba să le de chieptinile și strigară din drum:

– Dă-i, maico, dă-i, că noi l-am trimes.

Iar baba, dacă auzi și pre acei doi zicând: „dă-i, maică, dă-i, că noi l-am trimes”,

80^r iară e scoasă pungile din ladă și le dedi la neguștoriu, // și el luo pungile și purceasă spre cei doi, iară cei doi, dacă-l văzură că vine, ei purceasără înainte vorbind, iară cel ci luo banii apucă pi altă uliță și fugi și să ascunsă cu banii, iară cei doi căutară înapoi să-l vază viind și nu-l văzură ci să făcu și atunce să întoarsără înapoi la babă și zisără:

– Ci să făcu tovarășul nostru?

Iară baba zisă:

– Au luat pungile și au purces acolo unde staț de-l așteptaț, când aț strigat să-i dau banii.

Iară ei zisără:

– Ci grăiești tu, babo, dar că noi am strigat să-i dai chieptinile, iar nu banii.

Au nu ț-am zis noi: până nu vom fi trustei, să nu dai banii nici la unul?

Dar baba zisă:

80^v – Dară, iacă, el n-au cerut chieptinile, ci el au cerut banii. Și pentru aceea am ieșit eu afară și nu vrem / să-i dau și apoi aț strigat și voi să-i dau și eu, auzind că ziceț „dă-i, dă-i”, eu i-am dat banii.

²⁰³ Scris: ȳ.

²⁰⁴ Scris: s m̃ (r)g .

²⁰⁵ Scris: kee(p)æi ni l e.

Iară acei doi neguțitori, auzind aceste cuvinte de la babă, foarte să mâhniră și-ș făcură voie rea și îndată luară pe babă și o dusără la giudecătoria țargului și spusă lucrul acista cum au fost cu mare jale, iar giudecătoria zisă:

– Dă banii, babo, oamenilor cari i-au dat.

Iar baba zisă:

– Doamne, eu i-am dat banii.

Iară ei zisără cu giurământ:

– Nicidecum, doamne, nu ne-au dat nimică.

Și spusără neguțitorii domnului toată povește cum au fost pricina, iar domnul zisă:

– O, muiere, nu mai șuvăi, ci dă banii oamenilor, că cu gre urgie te voi pedepsi, nu mai lungi vorba, de vremi ci și tu *îm* spui sângură că, când ți-au dat banii pe mâna ta, au zis ei: „Să nu cumva dai banii la unul până // nu vom fi trustee”, și apoi **81^r** acum spui că i-ai dat numai la unul. Ci iată că-ți poroncesc acum: lasă-ți vicleșugul și dă banii acum degrabă.

Atunce purceasă baba înspăimată și plânge cu amar, iar neguțitorii zice:

– Dă-ne banii și nu mai plânge, vezi că acum ți s-au scurtat, ți s-au încuiet tot vicleșugul, dă-ne banii după poronca domnului.

Iar fimeia plânge și să văieta în gura mare și zice:

– Săracan de mine și bicisnica de mine! Ce voi să mă fac?

Și așe mergând acasă, o întâlni un cucon mic ca de cinci ani și-i zisă:

– Ce plângi, fimei, așa tare și cu amar?

Iară e zisă:

– Lasă-mă, fătul meu, nu mă mai întreba cum plâng bicisnicie me și întâmplare ci mi s-au întâmplat astăzi cu cei doi oameni ci stau de mă așteaptă¹⁰⁸, ia vezi-i acolo înainte. / Iar acel cucon încă mai tare începu a o întreba să-i spuie lui ca să știe **81^v** ci-i este pricina jălii ei; și o apucă de mână acel cucon pe fimeie și nicidecum nu o lăsa până nu i-a spune toată pricina, și-i zisă:

– Întru adevăr să-*m* spui.

Iar fimeia, văzind că nu să poate mântui de dânsul, ea spusă toată pricina ei acelui cucon mic și vru să purceagă, că sta neguțitorii de o aștepta și o chema să vie mai degrabă, iar acel cucon iar o popri și-i zisă:

– Dă-*m* un ban, maico, să-*m* cumpăr nuci, și eu te voi învăța ci-i face să te izbăvești de această pagubă și întâmplare.

Iar baba zisă:

– Fătul meu, da-ți-oi²⁰⁶ bucuroasă, numai, de poț, izbăvești-mă de frică și de primejdie ce me-u venit // asupra, că eu banii i-am dat, după cum ți-am spus, la tovarășul²⁰⁷ acestor **82^r** doi, și acum domnul m-au dat platnică să plătesc și la aciști doi banii deplin, și, di i-aș ave ai mii, încă i-aș da, numa să mă izbăvesc, că mă tem, că au zis domnul judecătoria că cu moarte mă va pedepsi de nu-i voi plăti banii toț. Și acmu eu am rămas mântuită de viața me din lume aceasta și n-am nicio nădejdi, fătul meu, ci, fătul meu, de știi ceva și poți, izbăvești-mă.

²⁰⁶ Scris inițial de po, apoi e a fost modificat în a, iar po, barat.

²⁰⁷ Scris: æovar ¶ ¶(l).

Atunce zisă acel cuconaș:

– Întoarci-te înapoi la domn și-i chiiamă pre aciști doi iar înainte domnului și, dacă veț sta față, să-i zici: „Doamne, ascultă-mă. Aciști și cu altul, al triile, au venit la casa me și să cerșu în gazdă la mine și, după ci îi priimiu eu, ei scoasă trii pungi cu bani / și-i dideră la mine să-i pui în lada me și-m zisără tustrii: „Fimei, iată că noi mergim în târg, iar tu să nu dai banii până nu vom veni iar tustrii”. Și atunce zi acistor doi: „Așa au fost vorba noastră?” Iar ei vor zice: „Așa au fost, doamne, noi am zis: până²⁰⁸ nu vom fi tustrii să nu ne de banii nici la unul”. Iar tu să zici: „Doamne, ie-m sama drept: banii sânt la mine, ci nu-i voi da până nu vor veni tustrii tovarășii, precum au fost și întâi când mi-au dat banii, și acum au venit numai doi și-m cer banii, nu pot să-i dau, să meargă să²⁰⁹-și caute și pi celalant și apoi să le dau banii”.

Atunce fimeaia, dacă auzi aceste vorbe de la acel cucon, foarte s-au bucurat și îndată chemă pe neguțitori înapoi la judecă//tor și grăi aceste vorbe ci o învățasă acel cucon, iar domnul căută la neguțitori cu mânie și zisă:

– Dar de vreme sânguri voi mărturisiț că așe au fost vorba voastră că, până nu-ț fi tustrii, să nu de femeia banii, și acmu aț venit numai doi. Rău umblaț și cu înșălăciune, mergiț și căutaț pe celalant și apoi mergiț la muiera și cereți²¹⁰ banii și apoi atunce, de nu vi i-a da, eu voi împlini voao toț banii.

Și făcându-să această judecată, scăpă femeia și să dusără neguțitorii, iar domnul întrebă pe ace femeie:

– O, muiera, cine te-au sfătuit la acist răspunsu ci-l dideș acum așe desăvârșit și neclătit?

Iar femeia zisă:

83^v – Doamne, un cucon ca de 5 ani vrâsta / lui, dacă m-au văzut că plângu cu amar, m-au întreat, și eu i-am spus toată pricina drept și apoi el mă sfătui și mă învăță cum să grăiescu înainte Mării<i> Tale.

Iar domnul numai ci rămasă gândind și minunându-să de minte acelu cucon mic și cu minte întreagă ca de bătrân ci o avea dată de la Dumnezeu.

Și mai spusă și altă pildă zicând:

– Încă mă rog, părintile meu împărate, să-ți mai spun o istorie a întâmplărilor de cele ci să întâmplă în lume și să fac.

84^r Era un neguțitor carile ave obicei de face neguțitorie de lemne mirositoare. Și auzind el de la un neguțitor că în cutare loc și oraș foarte cu prețu să vându lemnele cele mirosi//toare cu mare prețu, atunce el îndată luo multe lemne mirositoare, acel neguțitoriu, și le dusă la acel oraș. Și dacă să apropie la o margine a cetății aceea și stătu până ș-ar afla mușterei afară din cetate, iar atunce să întâmplă de trecu pe acolo o fată slujnică al²¹¹ unui neguțitor din cetate aceea și să apropie de acel neguțitor și-l întrebă:

²⁰⁸ Scris inițial p r , apoi r a fost modificat în n, cuvântul *până*, ulterior barat, fiind scris și deasupra rândului.

²⁰⁹ Scris deasupra rândului.

²¹⁰ Scris: erhci.

²¹¹ Scris inițial a(¶), apoi (¶) a fost modificat în (l).

– Ci om ești și de unde ești și ci fel de marfă ai și au de vândut este?

Iar neguțitorul zisă:

– Eu sânt neguțitoriu și povoara ci o am este de vânzare, tot lemne mirositoare.

Iar slujnica marsă degrabă acasă și spusă stăpână-său, iar acel om îndată să sculă și câte lemn<e> ave el la casa lui mirositoare toate le strânsă și le pusă în foc și îndată să împlu tot locul, prenpregiuru cela, de / miros frumos și bun. Și, nefiind departe neguțitorul cel cu lemnele cele de vânzare, dacă sâmți, zisă acel neguțitor cătră oamenii care era pre lângă dânsul: 84^v

– De mult miros de lemne mirositoare mă împluiu, iar căutaț să nu cunva fi aprinsu cineva lemnul, marfa noastră.

Iar ei zisără:

– Nu este una ca aceasta, că marfa dumitale este foarte cu mare pază de cătră noi.

Iar a dăoza puceasă să între neguțitoriu în cetate așe sângur și îndată îi ieși nainte acel stăpân al fetii, carile aprinsăse lemnul cel mirositoriu de cu sară, și-i zisă:

– Pohtescu, frate, să stai un ceas să vorbim²¹². Ci om ești și de unde ești?

El zisă:

– Neguțitor sânt și am adus lemne mirositoare, că am auzit că să vându cu prețu aice²¹³.

Iar acel neguțitor de loc zisă:

– O, omule, cine te-au îndemnat să // aduci lemnul de acista rău ț-au priit, că noi de aceste lemne le avem de foc în casile noastre de toată treaba. 85^r

Iar neguțitoriu cel cu marfa crezu să fie așe, fiindu că de cu sară era tot locul plin de acel miros, și să mâhni foarte tare²¹⁴, iar acel amăgiu zisă:

– Frate, vād că te-ai mâhniț și mi-i milă de tine, ci, de vei vre, vindi-*m* tot negoțul tău și să nu te las păgubaș, că mi-i milă de tine și-*m* spune drept câtă este cheltuiala ta cu această marfă până aice, numai drept spune, și eu îți voi plăti să nu fii păgubaș și apoi eu, fiindcă am prietini, oi face chivernisală cu prietini mii și-*m* voi scoate cheltuiala.

Iar acel neguțitoriu spusă drept ci au cheltuit cu ace marfă. Și cel de loc zisă:

– Frate, mult / ai cheltuit, ci eu, de vei vre, să-ț dau o tipsie plină ori de ce vei pohti pe ace marfă. 85^v

Iar acel neguțitoriu gândi în gândul său: „Ci să fac? Decât să-*m* rămâie marfa me nevândută, mai bine să fac tocmală și să o dau marfa și pe urmă m-oi socoti cu ci să-*m* umple tipsie”. Și făcură tocmală cu zapis orici ar cere să-i umple tipsie plină pe acel lemnul și-i dedi toată marfa; și o dusără la casa lui acel înșălătoriu și o discărcă, iar acel neguțitoriu ci vândusă negoțul să dusă în târgu și prinsă gazdă la o babă până ș-a lua plata pe negoț și până s-a găti de purces. Și dacă să așază la gazdă, el întrebă pe babă, zisă:

– Maică, cum să vinde lemnul cel mirositoriu aice în oraș?

Iar baba zisă:

²¹² Scris: vo(r)bi (n).

²¹³ Scris: æ e.

²¹⁴ Scris: æarh.

- 86^r – Scumpu, întocma cu // aurul.
 Și mai zisă și aceasta:
 – Încă îți spun: foarte să te păzești de oamenii cetății aciștie, că sânt foarte vicleni și amăgitori și nu este cu puțință niciun strein ce vine aice să nu-l amăgească²¹⁵ și să scape fără de primejdie.
 Iar neguțitoriul, auzindu aceste cuvinte de la babă, le pusă în gândul lui și ieși în târgu ca să vază ceva din obiceiul cetățenilor. Și mărgându, văzu într-un loc 3 bărbaț stându și să apropie de dânșii, iar unul îl cunoscu că este strein și-i zisă:
 – Omule, vino să ne luptăm din cuvinte și, de mă vei birui cu vorba ta, să faci ce vei vre cu mine, iar de te voi birui, eu să fac ci voi vre cu tine.
 Și îndată îl apucă și nu-l lăsa și începură a să prigoni din vorbe, iar acela de loc zisă:
 – Iată acum că te biruiescu, stă, nu fugi, că cuvintele mele te biruiră și, după /
 86^v tocmla ci am făcut cu tine, îți poroncesc să bei toată apa mării.
 Iar neguțitoriul s-au spăriet și sta în mare gânduri și cu frică, că nu-i pute răspunde nimică, fiind om strein, și vru să fugă și nu putu să scape. Iar dintr-acei 3 cetățeni era unul orbu de un ochi și-l apucă și acela pe neguțitor și-l ține tare și-i zisă:
 – Tu, omule, ci me-i furat ochiul meu? Că eu avem doi ochi, și tu erai orbu de un ochiu și astă-noapte me-i furat ochiul meu, și-l cunoscu la tine, ci ori înm dă ochiul, ori te voi duce la judecată ca pe un tâlhariu.
 Iar baba aceea, gazda lui, să întâmplă de veni și ea acolo atunci și, dacă văzu aceste, să rugă acelu cetățan să-l lasă în chizășie ei până a dăoaza, și ei îl lăsară până
 87^r a dăoaza pentru voie babii. Și dacă marsă // acasă cu baba, îi zisă baba:
 – Dară nu te-am învățat eu mai înainte să te păzești de oamenii orașului acestuia, că sânt foarte vicleni și răi, ci, iată, acum să mă ascuți cum te voi învăța eu. Dacă ai greșit întâi, ascultă. Vezi acești oameni vicleni ai orașului, ei au dascal care îi întrece pe toț din viclesug; și el îi învață toate răutățile și viclesugurile, și ei au obicei de să adună înainte lui în toate sâmbetele dacă înnoptează și fieștecarile spune dascalului lor toate câte răutăț și viclesuguri au făcut peste săptămână. Ci dară ascultă acest sfat al meu și ț-a fi de mare folos.
 Și să dusă baba și-i adusă haine precum purta ei, cetățenii aceia²¹⁶, și-l schimbă în haine și-i arată casa dascalului și zisă: /
 87^v – Și tu, dacă a însăra, te²¹⁷ du și te amestică pe<n>tre cetățeni și întră în casă și te păzește să nu te cunoască și stă între dânșii can deoparte și ascultă cu luoare aminte toate câte să vor vorbi de dânșii și să îți minte bine și de mare folos ț-a fi.
 Și dacă însără, el marsă, neguțitoriul, după învățătura babii și să amestecă între dânșii și întră în casă înainte dascalului și stătu can deoparte și asculta; și văzu pre cel ce cumpărasă lemnele cele mirositoare de la dânșul, stătu înainte dascalului și începu a spune cu mare bucurie zicându:

²¹⁵ Scris: s nŃ am esk .

²¹⁶ Scris: a(i) eea

²¹⁷ Scris: æh.

– Dascale, să știi dumnata că eu astăzi mare dobândă am dobândit, că au venit un neguțitor strein și au adus multă povoaară de lemne mirositoare și eu l-am înșălat și am făcut tocmală // cu dânsul pre ief<t>en și am luat la casa me tot lemnul cel mirositoriu, carile mii de pungi de bani face ace marfă, și eu i-am dat zapis numai o tupsie ce-a încăpea într-ânsa, ca o ocă, să-i umplu ace tupsie orici va pohti el pe toată marfa ci am luat de la dânsul. 88^r

Iar dascalul zisă:

– Dar scris-ai zapisul ci i-ai dat²¹⁸ cu ce să-i umpli²¹⁹ tupsie?

Iar înșălătoriu zisă:

– Ba, așe anume n-am răspicat, ci orice va cere el pe lemne pot să-i dau, că, de va cere argint, puțin este, de va cere să-i umplu cu galbini, puțin este și de va cere și pietre scumpe, tot să-i umplu tupsie, că voi pune de tot felul de petre: bălaș, zmandu, zamfir, rubin, sanfir și magnet, mărgăritariu, adiemant, piatră luminoasă scumpă, matostat, chirimbariu, cristal și cu de aceste pot să-i umplu tupsie și / tot mai mult voi dobândi eu pe marfa ci am luat eu astăzi de la dânsul. 80^r

Iar dascalul zisă:

– Nu te lăuda, că nu ți-i bine tocmala și încă nu știi la ci va veni la urmă, că dar, de va fi și acela neguțitor om învățat și prifăcut, fiindcă are el atâta bogăție, nu-ș samănă să fie prost; și poate Ț-a cere un lucru carile nici noi toȚ, cetățenii, nu vom pute avea să-i dăm, necum tu, poate să-Ț ceară să-i umpli²¹² tupsie plină și cu vârful de purici și să fie unii negri, alții bălțaȚ, alaci, alții pântănogi, alții roșii și să-i umpli tupsie de aceștie, apoi tu ce vei face? Rău ai făcut tocmală.

Și-l scoasă afară, iar el zisă:

– Dascale, nu mă probozi, nici mă pedepsi²²⁰, că acela este om prost, nu-l agiunge minte să-m ceară el de acest feliu ci ai zis dumnata.

Iar dascalul îl dedi afară. Și îndată veni la dascal și amăgitoriul carile trăge pe negustor // la giudecată și zisă: 89^r

– Dascale, și eu pe acel neguțitor l-am biruit și am pus mare rămășag cu dânsul: care pe care va birui din vorbe numaidecât așe să facă cel rămas, să asculte pe cel ce au biruit și să facă orici i-ar poronci. Și eu l-am biruit la toate întrebările și apoi i-am poroncit zicându: „Iată acum că te-am biruit, pasă acum de be toată apa mării”. Și au rămas până mâine și știu că multă avuție mi-a da, numai ca să-l las.

Atunce zisă dascalul și cătră acela:

– Nici tu n-ai izbândit nimică, rău ai umblat.

Iar amăgiul zisă:

– Și zapis mi-au dat precum că l-am rămas.

Iar dascalul lor zisă:

– Bine că Ț-au dat zapis, dară de va zice el: „Eu voi be apa mării precum

²¹⁸ Scris: (i) da(æ)a(m); altă lecțune posibilă: *i-ai dat-ai*.

²¹⁹ Scris: s (i) ¶mpl e.

²²⁰ Scris: pede(p) i.

m-am apucat cu tine, că de nevoie m-am apucat, că nu mă lăsai, ci și astăzi nu voi
 89^v șuvăi, de vreme căci am apucat de am zis, nu voi tăgădui”. Și ț-a zice: „Sco/ate
 zăpisul”. Și după ci îl vei ceti, iar el poate să zică: „Eu m-am apucat să beu numai
 apa mării până a săca de tot, după cum scrie în zăpis, iar nu m-am apucat să beu
 toate gârlele câte cură în mare²²¹. Ci acest om, ci m-am apucat cu dânsul, să margă întâi
 el să oprească²²² toate gârlele câte cură în mare, și apoi eu voi be apa mării până va săca”.
 Și apoi tu ci vei face? Că nu poți să poprești gârlele și să astupi izvoarele și te va rămâne
 și nu vei pute scăpa de dânsul și cu greu l-ei împăca. Și rău te lauzi.

Iar el zisă:

– Nu-i așe de învățat acel neguțitoriu, că este om prost, nu-l²²³ agiunge minte.

Iar dascalul îl dedi afară și pe acela. Atunce veni și amăgitoriu cel orbu și zisă:

– Dascale, astăzi am văzut un negustoriu strein în târgu și-i era ochii lui încru-
 90^v cișeți și eu l-am apucat foarte tare și i-am zis că el mi-au fu//rat ochiul meu și am
 rămas orbu, și, fiind el orbu, au pus ochiul meu la dânsul și pentru aceea nu i să potri-
 vescu ochii și caută încrușișet și am zis să-m de ochiul cu pace, să-l scoată din capul
 lui și să me-l puie la loc și să-l tămăduiască. Și au rămas până mâni înainte ta și știu
 că mi-a da mult, numai ca să scape.

Iar dascalul lor zisă:

– Nici tu n-ai făcut nimică și rău ai umblat, că dar, de-ț va zice el ția, cându veț
 fi înainte mea, va zice: „De vreme ci acest om mă năpăstuiăște și zice că eu i-am furat
 ochiul lui și l-am pus în capul meu, și eu giur că nu-i așe, și n-am crezare, poroncește
 dumnata ca să-ș scoată el ochiul carile zice el că-i a lui și oi scoate și eu ochiul meu
 carile zici că l-am furat, și dumnata le pune în cumpănă și, de vor veni tocma cu ai
 lui, atunce vinovat voi rămâne, iar de nu vor veni întocma la cumpănă, atunce omul
 90^v ș-a cere dreptate pentru ci l-a făcut de ș-au scos ochiul”. Și cu gre pedeapsă tre/buie
 să rămâi pedepsit²²⁴ și cel mai rău va fi că lui tot îi mai rămâne un ochiu, iar tu vei
 rămâne obidnic, orbu de tot și întunecat și vei vre să-i dai tot ci ai, și nu vei pute scăpa.
 Și rea treabă și slujbă ai făcut.

Iar acel amăgitor zisă:

– Dascale, nu-l agiunge pre dânsul minte ca să²²⁵-m zică el aceste cuvinte.

Iar bietul neguțitor cel strein asculta aceste toate și le pune în inima lui cuvintele
 acelui dascal al viclenilor, iar a dăoaza, dacă să făcu zio, marsă neguțitoriu la amăgitoriu
 cel ci luoașă lemmul cel mirositoriu și-i zisă:

– Priiatine, dă-m ci ai tocmit cu mine pre negoțul mieu.

Iar amăgiul zisă:

– Pohtește ci să-ț dau și eu gata sânt să-ț dau.

Iar neguțitoriu scoasă o tipsie și zisă:

²²¹ Scris: marh.

²²² Scris: s opre(s)k .

²²³ Deasupra scris și barat m.

²²⁴ Scris: pede(p) i (æ).

²²⁵ Scris: si .

– Eu voiu să-*m* umpli²¹² această tupsie²²⁶ plină cu vârful de purici: unii²²⁷ să fie negri, alții bălțaț, // alții murgi, alții roșii și pântănogi și să fie tocma, câț parte bărbă- 91^r
tească, atâța și parte femeiască.

Și așa începu a-l trage tare și de aproape și în grabă:

– Dă-*m* curând acum, că eu n-am a șăde aice cu tine.

Și nu-l slăbie măcar un ceas, iar amăgiul numai ci asuda și să ohta, temându-să și de dascalul lui, și mult să ruga și nu-l pute împăca și apoi îi dedi întriit prețul lemmelor celor mirositoare și abie îl iertă neguțitoriul. Apoi mearsă neguțitoriul în târgu și găsi și pe cei doi amăgitori, cel cu pricina ochiului și cel ce-i poroncisă să beie apa mării toată. Și îndată îi apucă el cu mare tărie și-i trăge la judecată și le zisă cuvintele cele ci le auzisă / de la dascalul lor, iar ei, dacă au văzut că au biruit și le-au răspuns 91^v
tocma ca și dascalul lor, ei s-au spăriet²²⁸ și au început a să ruga tari și să-l împace și să nu mai margă la dascalul lor la giudecată. Și multă avuție îi dederă cât au cerut el și abiia au scăpat, iar neguțitoriul s-au întorsu cu multă dobândă la casa lui.

Și acum, părintele meu împărate, să știi că, din câte ț-am spus, socotescu²²⁹ că întru acestay chipu m-au făcut pe mine dascalul meu.

Iar împăratul zisă:

– Cunoaște dar, fătul meu, că în trei ani ci ai fost întâi la dascalul cel dintâi nimică n-ai învățat, iar acum în 6 luni întreci toată înțelepciune și ai venit întru atâta cuvântare cu//vioasă. 92^r

Iar cuconul zisă:

– Părintele meu, să știi, Împărăție Ta, că eu atunce eram brudiu și fire trupului și a sufletului nu-*m* agiuta, nici ochii, nici limba, nici minte, nici inima nu-*m* pute să-*m* agiute la dascălie și la învățatură, nici este cu puțință copilul¹¹⁴ mic ca să învețe minte lesne, că tot copilul¹¹⁴ gândul lui este la joc și la horă, iar nu la învățatură. Așe și eu, părintele meu, într-acei fel eram atunce și în firea copilărească²³⁰ și minte mea neașăzată și pentru aceea nu putem să învățu. Iar acum dascalul meu Sandipa, văzindu-mă tânăr de vrâstă, nu mă învăța la grele din început, ca nu cumva eu, ca un tânăr, să ostinescu și să urescu învățatura și încă și alta, că știa dascalul meu că, de m-ar fi pus dintâ<i> la învățatură mari, și atunce eu poate m-aș fi mândrit și aș fi fugit de la dânsul, fiindu că sânt fecior de împărat, ci dascalul meu, / fiind mare înțelept, 92^v
m-au luoat încet și în ușor, cât încă eu pohtem pe zi ci trece mai mult, pohtem cu tot gândul meu să-*m* arăte și să-*m* adaogă învățatura și în toate zilele orici învățam încă mai mult pohtem, fiindu că m-au titărit (!) bine dintâi și pentru aceea mi să adăoge dor peste dor la învățatură și mi să lumina minte și gândul meu. Și așa mă învăță deplin și eu, viindu-mi în minte desăvârșit toate câte mă învăța, le-am scris pe inima

²²⁶ Scris: æi (p) ̃ea.

²²⁷ Scris: ¶ne(i).

²²⁸ Scris: sp ri ̃(æ), apoi ̃ a fost modificat în e.

²²⁹ Scris: s| k| æh(s)k¶.

²³⁰ Scris: kopel rh(s)k .

mea și în minte și mi-am strânsu împrăștietul²³¹ mieu gându foarte tare și bine la un loc și numai spre învățătură vărsam gândul minții mele și limba spre bună cuvântare. Și pentru aceasta, preluminate părintile mieu, cu multă și nesfârșită mulțămîță în
 93^r toată vreme și în tot ceasul mulțemescu și sânt dator a mulțămî²³² Împără//ții<i> Tale pentru mare milă ci ai făcut cu mine și cu învățătură și cu viață ci-*m* dărui.

Atunce împăratul luo mare bucurie și mulțămîță trimesă lui Dumnezeu din toată inima pentru darul ci au²³³ câștigat al fiului său și îndată începu a lăuda minte și învățătura cuconului și cu mare mulțămîță au mulțemit Sandipii filosofului și mult l-au dărui cu daruri.

Poronca împăratului să-i aducă pe vicleana muiere, fiitoare lui

Și o adusără. Și așe șăzindu împăratul cu toț sfetnicii lui și cu toț boierii, zisă împăratul:

– O, muiere²³⁴, pentru ce pricină sârguiai să omori pe fiul mieu? Spuni-*m* acum drept.

Iar ea zisă:

– Drept ți-oi spune, preputernice împărate²³⁵. Tot omul câte le face în lume aceasta
 93^v ori de să greșe/ște, ori de face bine, tot pentru folosul său să ostenește ca să să folosască pe sine, ca să-ș mai poată lungi viața.

Și începu a-i spune drept zicându:

– Eu, împărate, după ci l-am luat pe fiul tău, am început a mă nevoi în tot chipul ca să pot afla pricina lui, din ci pricină nu vra să grăiască și am început a-l întreba cu dulci cuvinte și în tot chipul mă silem ca să scot cuvânt din gura lui, și nicidecum nu-l putem să-l fac să grăiască; și, văzind eu că nu pot să izbândesc, l-am apucat cu alte vorbe răle ale viclenii<i>, cu care vicleşug am scos cuvânt din gura lui, însă foarte strașnic mi-au răspuns, fiin<d>că așe mi să căde să-*m* răspunză de supărare ci făcusim cu vorba mea. Și eu, dacă am văzut acel răspunsu strașnic, m-am spăriet, fiindcă am greșit cu vorbile mele foarte rău și nu mă tăgăduiescu²³⁶ astăzi, iar întâi am gândit că el au zis că „după 7 zile
 94^r vei vide tu răspunsul mieu și // patima ta” și eu de frica Împărății<i> Tale, temându-mă că după 7 zile m-a spune ce am zis. Dreptu îț spun: apucasim eu mai înainte ca până la 7 zile să te fac să-l omori, ca să nu-ț apuce a spune vorbile mele²³⁷. Și acum fă cu mine, o, mult puternice împărate, cum vei vre.

Iar împăratul atunce, după vorba muierii, căută la domnii săi și la toț sfetnicii să vază ci vor răspunde și, văzindu împăratul că tac toț, zisă împăratul:

²³¹ Scris: (n)prew^ˆeæŋ(l).

²³² Scris: mŋ(l)c m .

²³³ Scris: a(m); cf. ms. 3184: *au* (68^r).

²³⁴ Scris: mŋerh.

²³⁵ e scris peste a.

²³⁶ Scris: æeg dŋe(s)kŋ

²³⁷ Scris: mhl e; altă lectură posibilă: *meale*.

– Ci sfat *im* daț pentru această muiere, pentru o răutate mare ca aceasta ci au făcut?

Iar unul din boieri zisă:

– Cu cale este, puternice împărate, să i să taie mâinile și picioarele²³⁸.

Iar altul zisă:

– Ba nu așa, ci să-i tai limba și să-i scoț toț dinții cu cleștele.

Iar altul zisă:

– Ba nici așa, mai bine să o spintici de vie, să-i scoț inima și să o arunci la câini.

Iar muiere, dacă auzi aceste răspunsuri asupra ei²³⁹, / zisă:

94^v

– Pozvolește-mă, puternice împărate, să mai grăiescu puținel până mi-oi lua pedeapsa ci mi s-a hotărî.

Și zisă împăratul:

– Grăiește atunce.

Muiere spusă această pildă zicând:

– Împărate și mult puternice și pre înțelepților domni și sfetnici, aceste cuvinte ci aț zis acum pentru mine le asămănezu eu cu o poveste al unii vulpi, care în toate nopțile intra într-o cetate pe o fereastă și merge la un tăbăcar și-i mânca peile și multă pagubă îi făce. Iar tăbăcarul au păzit să vază de unde i să face lui atâta pagubă și află că-i de la vulpe și pusă cursa. Și, cum veni vulpe, dedi în cursă, dară, fiind vulpe viclenă, făcu vicleșug și scăpă din cursă și deci să temu vulpe să să întoarcă să iasă iar pe ace fereastă din cetate afară și să dusă de umblă toată noapte pin cetate pe // lângă *zid*. 95^v Și, văzind că nu-ș găsește loc să iasă afară, zisă: „Va<i> de mine! Ci-*m* fu a păți! Că dacă s-a face zio, mă vor vide dulăii și mă vor omorî și așa voi peri ca o becnică, ci mai bine să fac vreun meșteșug, doară voi scăpa”. Și mersă vulpe și să tăvăli prin niște baligi și în gunoaie și să feștele și marsă și să culcă lângă o poartă *can* deoparte și să făcu că-i moartă²⁴⁰. Iar dacă să făcu zio, veni un om, până a nu deșchide poarta, și văzu vulpe feștelită și cu gura căscată ca o moartă și scoasă cuțitul și-i tăie coada și zisă: „Această coadă mi-a fi de ștersu pîiatra morii”. Și sta omul de aștepta pe portariu ca să-i deșchiză poarta, iar vulpe răbda și tot să făce că-i moartă. Și mai veni și alt om și, văzind pe cela ce ține coada vulpii în mână, și văzu și vulpe și scoasă și acela cuțitul și-i tăie urechile, / zicând că sânt bune să se joace copiii. Iar vulpe răbda. 95^v Apoi mai veni și alt om și, dacă văzu pe ciialalți că-i tăiasă unul coada, altul urechile vulpii, luo și acela o pîiatră și-i zdrobi câțva dinți din gura vulpii zicând: „Eu am auzit că, pe cine îl dor dinții, acela să poarte dinți de vulpe în gură și să lecuiești”. Iar vulpe răbdă și aceasta și tot să făce că-i moartă. Atunce veni și portariul și cu alt om și, dacă văzură pe cielalți oameni ci aștepta la poartă și ține fiștecarile ce tăiasă de la vulpe și văzu și vulpe moartă, portariul marsă să deșchiză poarta, iar omul carile venisă cu portariul zisă:

²³⁸ Ambii i scriși peste e și, respectiv, .

²³⁹ Scris: ea(i); altă lecțune posibilă: *eai*.

²⁴⁰ Scris: *poæræ* .

– Fraților, și eu am auzit că inima de vulpe este de mare leacu la toate bolile, orici feliu de boală să fie, să să afume cu inimă de vulpe și îndată dobândește sănătate. //

96^r Și eu voi spintica vulpe aceasta și voi lua inima.

Și scoasă cuțitul ca să spintice vulpe, iar vulpe, dacă auzi că va să-i scoată inima, ea atunce nu putu să răbde și așe batjocorită sări și dedi pe poartă afară și scăpă vie.

Așe și eu, ticăloasa de mine, aceste câte sfătuiră boierii, sfetnicii Împărații<i> Tale, gata sânt să le trag unil<e> ca aceste, iar cât să-m scoată inima, aceasta nu pot să rabd, o, vai de mine!

Atunce răspunsă și feciorul împăratului:

– Adevărat grăiește muiere aceasta și bună pildă spusă, că așe i să cade, că nu trebuiește oamenii cii înțelepți și cu minte să aibă greșalele muierești spre pizmă de moarte, ci aceștie i să cade și este cu dreptate să i să radă capul și sprâncenile și să o dizbrace până în brâu și să o muruiască cu dohot și să o puie pe un măgariu călare
96^v și să o poarte pe toate ulițile și să o bată / cu o puhă de teiu unsă cu dohot și să o rușineză; și doi trâmbitaș să margă unul înainte și unul denapoi și să zică tare să auză toț oamenii răutate ci au făcut ea și ci au fost gătit să facă fiului împăratului.

Iar împăratul, auzind aceste de la fiul său, să bucură. Și toț boierii și domnii²⁴¹ priimiră acest sfat. Și zisă împăratul:

– Bine ai socotit, fiul meu, cu mare înțelepciune ne sfătuiș pe noi.

Și îndată poronci împăratul și așe îi făcură toate precum au zis fiul împăratului și o rușinară și o purtară pin toată cetate, cât toț o au văzut-o și toț striga: „Așe i să cade”.

Iar după aceste zisă împăratul Sandipii filosofului:

97^r – Spuni-m drept, dascale, de unde luo fiul meu atâ//ta înțelepciune și degrabă, că nu-i din fire sau din naștere, ci-i din osârdia ta să cunoaște că au învățat.

Și răspunsă Sandipa și zisă:

– Împărate, minte fiului tău și înțelepciune de la Dumnezeu le are dar dăruite, de vreme ci și a me osârdie s-au împreunat cu aceste doao, adică s-au lipit osirdie, silința mea lângă darul lui Dumnezeu și voința fiului tău sau, să zicim, așe fiind darul lui Dumnezeu, au fost și voie fiului tău, apoi și silința mea pe lângă aceste doao s-au împreunat și pentru aceasta îndată au luoat fiul tău atâta înțelepciune²⁴², cât poate să întrecă pe toț oamenii cu răspunsurile lui. Deci pentru aceasta ascultă să-ț spun o pildă.

Era un împărat și ave mulți filosofi, dintri carile filosofi era unul mai mare.
97^v Și mai / ave împăratul și un cetitoriu de stele. Și să întâmplă de să născu un fiu al filosofului celui mai mare și spusără împăratului că s-au născut fiu filosofului celui mai mare astăzi și-i frumos, iar împăratul îndată chemă pe cetitoriul de stele și-i zisă să caute în stele pentru naștere fiului filosofului, să vază ci feliu de om va să fie, iar cetitoriul de stele zisă:

– Am căutat, împărate, în stele astă-noapte în ceasul ci s-au născut, că au venit filosoful la mine și mi-au zis să-i caut; și i-am căutat și i-am spus și filosofului și iată că-ț

²⁴¹ Urmează, din greșeală, i; cf. ms. 3184 (71^r), unde și lipsește.

²⁴² e final scris peste altă slovă, ilizibilă.

spun și Împărății<i> Tale că acesta copil⁵⁷ va să fie om rău, tâlhariu, ucigaș, pentru că în zodie rea s-au născut și mulți ani va trăi și de la 13 ani va începe a face toate răutățile.

Și-l chemă împăratul pe filosof, pe tatul copilului²⁴³, și-i zisă:

– Auzii acum ci spune cetitoriul de stele // pentru fiul tău carile s-au născut. 98

Iar filosoful²⁴⁴ zisă cătră cetitoriul de stele:

– Oare sânt adevărate aceste ce le spui împăratului și miia?

Iar astronomul²⁴⁵ zisă:

– Adevărate sânt câte le-am spus, că eu foarte cu amăruntul am cercat pentru zodie copilului²⁴³ tău și aflaiu că va să fie încă vătav tâlharilor.

Iar filosoful zisă cătră împăratul:

– Eu voi pedepsi pe fiul meu și l-oi păzi foarte, ca să nu fie el la o fire rea ca aceasta și încă am nădejde pe Dumnezeu că l-oi face de²⁴⁶ nici cu gândul n-a gândi el să facă niște răutăți ca aceste.

Iar dacă să făcu copilul¹⁰⁴ de 8 luni, îl înțercă mă-sa de la țigă și-l pusă într-o casă și acolo îl hrăne și-l crește și-l învăța toate învățăturile bune și dascălie și nu lăsa pe nime să între la dânsul, nici / pe copil⁵⁷ nu-l lăsa să iasă afară niciodată la nime. 98

Și așa îl păzi până la 15 ani, apoi zisă tată-său filosoful:

– Fiiule, mâine voi să te duc la împăratul, iar tu iată cum să te închini împăratului și să-l urezi²⁴⁷ frumos, ca să ne fie cinste și laudă de la împăratul.

Iar acel voinicel al filosofului, dacă auzi că tată-său va să-l ducă la împăratul, el gândi sângru întru sine: „Eu încă n-am văzut pe împăratul niciodată, nici împăratul pe mine; și acum, când oi merge, trebuie să-i duc ceva colaci mirositori, și de la tatul meu mi-i rușine a-i cere lucru ca acesta, ci eu voi face altfelu”. Și să sculă într-ace noapte și ieși furiș de la tată-său și să dusă și nimeri tocma la curțile împăratului, ne//știind 99

el ale cui sânt acele curți. Și așa de încet s-au apropiet, că nici străjării nu l-au simțit și au săpat pe supt părete și s-au tâmplat de au nemerit tocma la patul împăratului, iar împăratul, fiind deșteptat, îl văzu și să spăimântă foarte și gândi împăratul: „Acest tâlhariu, de nu s-ar simți el întru multă vârtute de tărie, n-ar fi îndrăznit el să între în curțile mele, ci, pesămne, este foarte tare și eu, de voi zice ceva, el mă va omori”. Și tăcu împăratul de frică. Iar furul să întinsă și luo o haină împărătească foarte scumpă și ieși cu dânsa și să dusă și a dăoaza dez-dimineată, tot fără de știre tătani-său, să dusă în târgu și vându haina împăratului în târgu și cumpără colaci frumoși și mirositori. Și, dacă să făcu zio bine, veni filosoful și-l luo pe fiul său și marsără la împăratul și să închinară, / iar voinicel închină colacii la împăratul și-l ură foarte frumos. 99

Și îndată începu filosoful a-l lauda pe fiul său și zisă:

²⁴³ Scris: k| pel ¶(i).

²⁴⁴ Scris: f el osof ¶(i).

²⁴⁵ Scris: a(s)æronom ¶(i).

²⁴⁶ e scris peste i.

²⁴⁷ Scris: ¶reze.

– Împărate, în veci să trăiești! Și iată că adusăiu pe fiul meu la Împărăția Ta ca să-l vezi pentru cele ci au zis cetitoriul de stele că la 13 ani va fi fiul meu ucegaș de oameni; și iată acum fiul meu este de 15 ani și niciun furtușag n-au făcut, și iată că astronomul este mincinos și de pe aceasta să cunoaște că, câte le spune astronomul, toate sânt minciuni.

Iar împăratul căută la copil⁵⁷ și cunoscu statul și obrazul și zisă cătră filosof:

– Acesta cu adevărat mi-au spart păretele meu astă-noapte și mi-au luat haina me ce scumpă și fur este și tâlhariu, că eu îl cunoscu de astă-noapte. Și cetitoriul de stele câte mi-au spus atunce și acmu toate sânt adevărate, căci elu, ca un iscusit astronom,

100^r toate le cunoaște din zodiia naștirii omului.

Dintru această pildă să știi, o, puternice împărate, că în naștere a fieștecăruia sânt însămnate istoriile și despărțite au spre bunătați, au spre răutăți din planite sânt aceste, cum fu și la naștere fiului tău, că nu întru zburdăciune tinereților, când era copil⁵⁷, au învățat, ci, dacă au sosit în vârsta de bărbat și împreună cu vârsta, i-au sosit și lucrurile cele bune și laudate și-i plin de toate darurile.

Și aceste zicând, să închină și să dusă la curțile sale. Atunce împăratul zisă cătră fiul său:

– Spuni-*m*, iubite fiule, în ci chip dascalul Sandipa te-au învățat atâta filosofie?

Iar cuconul²⁴⁸ zisă:

– Părintile meu, dacă m-au dus la casa lui, îndată făcu o casă mare, noao și câte învățători vre să mă învețe, toate le zugrăvi pe păreți; și încotro căutam tot istorii zugră-

101^v vite videm și lângă zugrăvituri scrisă și pricina și așe ori / la care chip căutam învățam și unde eu nu mă pricepem el *îm* spune și mă învăța. Și așe am învățat toată filosofie desăvârșit întru puțină vreme și pre ușor am învățat și cu drag, fiind dascalul vrednic și meșteșugos la dăscălie.

Iar împăratul să bucură și să veseli foarte.

Pentru însurare au întrebat oarecine odată pre un filosof, anume preînțeleptul Săcund. Și zisă filosoful:

– Însurându-să un om, ce este muiere lui?

Iar Săcund zisă:

– Este întunecare bărbatului, furtună casii în tot ceasul, grijă și pagubă gânditoare în toate zilele, vrăjmășie și nevoie, războiu de tot feliul, o jiganie care de-a purure lăcuieste cu dânsa, și-i leoaică care în tot ceasul să luptă cu tine și câte împodobită și mușcă

101^r pe fuiș, dobi/toc cu nărav viclen, muncă sufletului bărbatului nesfârșit. Amin!

Să știț toț că așe au grăit și au răspunsu preînțeleptul Săcund filosoful și așe este adevărat.

Sfârșitul istorii<i> lui Chir împărat și al Sandipii filosofului

²⁴⁸ Scris inițial kope, iar apoi o a fost modificat în ¶, p în k și e în | .

GLOSAR

Pentru a înlesni înțelegerea textului editat, am anexat o listă de cuvinte și expresii al căror sens este mai puțin sau chiar deloc cunoscut astăzi. În selectarea termenilor ne-am condus de criteriul neapartenenței la fondul de bază al lexicului literar actual, procedeul de glosare fiind aplicat exclusiv unităților lexicale cu sens învechit ori regional sau/și popular, unele dispărute din limbă sau menținute cu sens diferit. Totuși, pentru a nu mări numărul termenilor glosați, nu au fost reținute formele neliterare de tipul *așe*, *cătră*, *gios*, *pre* etc., al căror sens se întrevede clar.

Ordonarea cuvintelor-titlu, păstrate întocmai cum apar în text, este cea alfabetică, cu indicarea doar a primei apariții.

- acmu** adv. „acum” 16^r.
aferim interj. „foarte bine, bravo” 26^r.
amegiu s. m. „amăgitor” 85^r.
amesteca vb. „a defăima” 21^v.
apuca vb. 1. „a se prinde, a se angaja” 3^r.
 2. „a avea relații cu...” 67^v. 3. expr. *a apuca pe cineva cu vorbe* „a ademeni cu vorba” 93^v.
 4. „a începe” 46^r.
astronom s. m. „astrolog” 98^r.
astronomie s. f. „astrologie” 5^r.
asupra prep. expr. *a veni ceva cuiva asupra* „a veni un necaz neașteptat peste cineva” 59^r.
așeza vb. expr. *a așeza cu cineva ceva* „a se înțelege cu cineva asupra unui lucru” 73^v.
așiși adv. „îndată, fără zăbavă” 38^v.
au adv. interog., conj. 1. adv. interog. „oare” 55^r. 2. conj. „sau” 8^r.
balaș s. n. „varietate de rubin” 88^r.
bănu vb. „a suspecta” 12^v.
bârneț s. n. „brăcinar” 67^r.
bicisnic s. m. „om vrednic de compătimire” 66^v.
bicisnicie s. f. „starea omului bicisnic” 81^r.
birui vb. „a se supune cuiva” 35^v.
biruitor s. m. „stăpânitor” 60^r.
blăstămat s. m. „ticălos” 55^v.
blem vb. imper. 1 pl. „să mergem” 49^v.
bortă s. f. „gaură” 54^v.
bortos adj. „găunos” 53^r.
brudiu adj. „copilăros, necopt la min-te” 92^r.
can adv. „cam” 18^r.
casă s. f. „cameră, odaie” 18^v.
cămară s. f. „cameră” 25^v.
căuta vb. „a privi” 24^v.
ceas s. n. 1. sint. *mult ceas* „timp îndelungat” 7^r. 2. loc. adv. *în tot ceasul* „tot timpul” 92^v.
cerca vb. 1. „a cerceta” 16^v. 2. „a se sili, a se strădui, a căuta să...” 21^v. 3. „a căuta” 24^v.
cercătură s. f. „investigație” 5^r.
cerși vb. „a cere” 15^v.
chip s. n. loc. adv. 1. *în tot chipul* „în multe feluri” 44^v. 2. *în ce chip* „cum” 100^r. 3. *într-acesta chip* „în felul acesta” 51^v. 4. *într-alt chip* „altfel” 11^r.
chivernisală s. f. „administrare” 85^r.
cineși pron. nehot. „fiecare” 78^v.
cât conj. „încât” 10^r.
cucon s. m. „fiu” 1^v.
colun s. m. „măgar sălbatic” 27^r.
crunt adj. „însângerat” 44^r.
cumpănă s. f. expr. *a fi (sta) în (la) cumpănă de moarte* „a fi în pericol de moarte” 68^r.
curăție s. f. „curățenie” 11^r.
dăscălie s. f. „învățătură” 4^r.
dăoza adv. loc. adv. *a dăoza* „a doua zi” 18^v.
de prep. 1. „din” 21^v. 2. „de la” 23^v.

- deprinde** vb. „a instrui pe cineva” 7^v.
desface vb. „a dezlega de vrăji, farmece” 49^v.
desfăcător adj. „care dezleagă o vrajă, un farmec” 47^v.
dizmerda vb. „a se desfăta” 9^v.
din prep. „de” 70^r.
dovedi vb. „a învinge” 43^v.
drept adj., prep. 1. adj. „devotat” 21^r.
 2. prep. „lângă, în dreptul” 75^v.
elinean s. m. „grec” 17^r.
elinesc adj. sint. *limba elinească* „limba greacă veche” 1^r.
făgădui vb. „a se jura” 3^r.
fără conj., prep. 1. conj. loc. conj. *fără decât* „decât” 10^r. 2. prep. loc. adj. *fără de cale* „nedrept” 59^v.
fărădelege s. f. „nelegiuire” 33^v.
făt s. m. 1. „fiu” 1^v. 2. expr. *fătul meu* „fiul meu” 81^r.
feredeu s. n. „baie” 78^v.
feșteli vb. „a se murdări” 95^r.
feștelit adj. „murdărit” 95^r.
foarte adv. 1. așezat înaintea vb. „mult, tare” 12^r.
fur s. m. „hoț, tâlhar” 99^r.
furtușag s. n. „furt” 99^v.
găzdaș s. m. „gazdă” 62^r.
găzdav adj. „plăcut” 38^v.
gâlceavă s. f. „ceartă” 28^r.
giupân s. m. „stăpân” 18^v.
giurui vb. „a făgădui” 3^r.
giuruință s. f. „făgăduință” 3^r.
gloată s. f. „suită” 31^v.
gol adj. (despre sabie) „scoasă din teacă” 25^r.
ibovnic s. m. „amant” 17^v.
ispită s. f. „încercare” 39^v.
ispiti vb. 1. „a descoase” 8^r. 2. „a îndrăzni” 16^r. 3. „a încerca” 63^r.
izbăvi vb. „a salva” 68^r.
izbândi vb. „a mântui” 31^r.
împărăți vb. „a domni ca împărat” 1^v.
încai adv. „cel puțin; măcar” 11^r.
încă adv. „de asemenea” 46^v.
îngădui vb. „a aștepta” 5^v.
înspăimat adj. „înspăimântat” 81^r.
întrebăciune s. f. „întrebare” 78^r.
înțelege vb. „a afla” 45^r.
jilț s. n. „tron” 7^r.
jupeneasă s. f. „soție de om înstărit” 17^r.
maică s. f. „mamă” 37^v.
maștihă s. f. „mamă vitregă” 8^r.
meșteșugi vb. „a plănui” 39^r.
meșteșugire s. f. „uneltire” 1^r.
meșteșugos adj. „iscusit, îndemânatic” 100^v.
meșteșugui vb. „a meșteșugi; a plănui” 10^r.
meșteșuguit adj. „viclean” 56^v.
mânea vb. „a dormi undeva peste noapte” 52^r.
mâhneciune s. f. „mâhnire” 7^v.
mângâcios adj. „mângâios” 8^v.
mântui vb. „a se salva” 52^v.
mântuit adj. „terminată” 82^r.
momită s. f. „maimuță” 51^v.
moșie s. f. 1. „orice bun moștenit” 50^v.
 2. „loc de origine al cuiva” 62^v.
muiere s. f. 1. „femeie” 12^r. 2. „soție” 11^v.
muiereșc adj. „femeiesc” 13^v.
mult adv. „foarte” 55^r.
mulțemită s. f. 1. „mulțumire” 58^v.
 2. „ceea ce se oferă drept răsplătă” 78^r.
muncă s. f. „suferință, chin” 101^r.
munci vb. „a chinui” 35^r.
muncitor s. m. „persoană care torturează, chinuiește, căznește” 59^r.
murui vb. „a murdări” 96^r.
naramgiu adj. „roșu-deschis” 37^r.
nădăjdui vb. 1 „a se îndrepta cu încredere spre...” 33^r. 2. „a-și pune speranța în...” 31^r.
nebuni vb. „a înnebuni” 64^v.
neclătit adj. „statomic; hotărât, ferm” 50^v.

- negot** s. n. „marfă” 85^r.
neguțătorie s. f. „negustorie” 51^v.
neguțitoriu s. m. „negustor” 21^v.
nevoi vb. „a se strădui” 44^v.
nevoință s. f. loc. adv. *cu multă nevoință* „cu trageră de inimă” 21^r.
norod s. n. „oameni” 72^r.
numai adv. 1. constr. neg. întărită pleonastic de *ci* „ci 15^r. 2. însoțit de *ce* „imediat” 69^v. 3. loc. adv. *numai ce* „abia” 7^r.
oarece pron. nehot. „ceva” 61^v.
oarecine pron. nehot. „cineva” 47^r.
obidi vb. „a se amări” 23^v.
obidnic adj. „orb” 90^v.
ocări vb. „a se certa” 63^v.
odaie s. f. „una dintre încăperile stânei, în care se prepară și se păstrează cașul și brânza” 75^v.
orândui vb. expr. *a orândui la moarte* „a condamna la moarte” 11^v.
osebire s. f. „despărțire” 51^r.
osirdie s. f. „ardoare” 1^v.
ospăț s. n. „mâncare” 63^v.
ostini vb. 1. „a obosi” 92^r. 2. „a se strădui” 10^v.
patimă s. f. „nenorocire; necaz” 94^r.
păsa vb. „a merge, a se duce” 26^r.
pe prep. „în” 98^r.
pedepsi vb. „a învăța; a educa” 98^r.
pentru prep. conj. comp. *pentru căci* „pentru că” 5^r.
petrece vb. „a suferi, a îndura” 23^v.
pozovenchi s. m. „om șarlatan” 36^r.
pierde vb. „a omorî” 23^v.
pieri vb. „a omorî” 51^r.
piezare s. f. 1. „pieire” 58^v. 2. sint. *locul cel de piezare* „loc de execuție a pedepsei capitale” 69^r.
pil s. m. „elefant” 56^v.
pizmaș s. m. „dușman” 31^r.
pizmă s. f. „dușmănie” 31^r.
planită s. f. „zodie” 5^v.
pleca vb. 1. „a convinge, a determina” 45^v. 2. urmat de inf. „a începe să...” 28^r.
poromb s. m. „porumbel” 54^v.
porombiță s. f. „porumbiță” 54^v.
popreală s. f. „opreliște” 60^v.
popri vb. „a opri” 35^r.
potrivire s. f. „împotrivire” 60^v.
povârni vb. „a se înclina” 56^v.
pozvoli vb. „a permite” 75^r.
prăpădi vb. „a pierde ceva” 49^r.
preget s. n. loc. adv. *fără de preget* „neîntrerupt” 60^v.
prepune vb. „a presupune; a bănuî” 17^v.
pripus s. n. „presupunere” 16^v.
prici vb. „a se certa” 33^r.
pricină s. f. „vină”.
prigoni vb. „a se certa” 86^r.
priimitor s. n. „un fel de han” 52^r.
privește s. f. loc. adv. *în privește* „în văzul tuturor” 50^v.
probozi vb. „a muștra” 88^v.
prunc s. m. „copil mic; fiu” 43^r.
pruncie s. f. „copilărie” 42^v.
puhă s. f. „bici” 96^v.
purcede vb. „a pleca” 17^r.
rămas adj. „înving” 89^r.
rămâne vb. „a învinge” 33^r.
răsări vb. „a sări brusc” 30^r.
răpegiune s. f. „repeziciune” 20^v.
râmător s. m. „porc” 14^r.
rândui vb. expr. *a rândui la moarte* „a condamna la moarte” 13^r.
rușina vb. 1. „a umili” 96^v. 2. „a viola” 11^r.
samă s. f. expr. 1. *a lua sama* „a calcula” 30^v. 2. *a da samă* „a suporta consecințele pentru cele făcute” 41^v.
saracan s. f. „sărmană” 37^r.
scârbelnic adj. „care provoacă dezgust” 22^r.
seca vb. „a se atrofia” 42^r.
seceră s. f. „seceriș” 54^v.
sfădi vb. „a se certa” 63^v.
sfetnic s. m. „sfătuitor” 26^v.
sili vb. „a se strădui” 12^v.

- sârgui** vb. „a sili” 93^r.
slobod adj. „liber” 24^r.
slujnică s. f. „servitoare, slugă” 17^r.
soroc s. n. „termen, timp” 72^v.
soție s. f. 1. „tovarăș” 28^v. 2. expr. *a nu avea soție* „a nu avea pereche” 55^v.
sta vb. loc. vb. *a sta față* „a se confrunta cu cineva” 82^r.
stat s. n. „statură” 99^v.
strigare s. f. „strigăt” 10^v.
stropitură s. f. „strop” 55^r.
sudui vb. „a înjura” 25^v.
șârlău s. n. „șuvoi” 36^v.
ședea vb. „a încăleca” 27^v.
suvăi vb. „a-și declina răspunderea” 80^v.
tăgădui vb. „a se sustrage” 93^v.
tămădui vb. „a vindeca, a lecu” 90^r.
temei s. n. loc. adv. *cu temei* „trainic; temeinic” 7^v.
ticălos adj. „sărman; nenorocit” 34^v.
titări vb. sens neprecizat 92^v.
tot adj. pron. neh. „fiecare” 93^r.
trage vb. „a se retrage” 16^r.
trândav adj. „leneș” 34^v.
treabă s. f. „slujbă” 13^v.
trieza adv. „a treia zi” 26^v.
țitoare s. f. „concubină” 8^r.
țăță s. f. „sân, mamelă” 98^r.
uliță s. f. expr. *a da ulița cuiva* „pedeapsă prin bătaie pe stradă” 63^v.
umple vb. „a se împlini” 32^v.
unu num. card. adj. sint. *unul născut* „unicul copil” 21^r.
ucide vb. „a bate, a lovi” 65^r.
vadea s. f. „termen fixat” 6^v.
vătav s. m. „conducător al unui grup organizat” 98^r.
vârtute s. f. 1. „vigoare” 16^r. 2. loc. adj. *întru vârtute* „plin de vigoare” 99^r.
vedi vb. „a demasca; a denunța” 57^v.
voie s. f. 1. sint. *voie rea* „indispoziție” 32^r. 2. expr. *a-și face voie rea* „a se întrista” 46^v.
voitor adj. loc. adj. *voitor de rău* „răuvoitor” 26^v.
zamfir s. n. „safir” 88^r.
zapis s. n. „document, dovadă scrisă” 6^r.
zăbavă s. f. „întârziere” 24^v.
zăbăvi vb. „a întârzia” 24^v.
zăuși vb. „a se zăpăci” 27^v.
zburdăciune s. f. „zburdălnicie” 100^r.
zdrobi vb. „a isprăvi” 2^r.
zvori vb. „a servi, a sluji la curtea unui domnitor” 6^v.